

Battâl Gâzi'nin Türbesi Nerede?

Where is the Grave of Battal Ghazi?

RAMAZAN TOPRAKLI

Öz: Bizansla savaşırken, gidişin kötü olduğunu kavrayan Battal Gâzi, ordusuna yarma harekâtı ile Mahmutköy kalesine sığınma emrini vermiştir. Savaş, Afyonkarahisar ile şuhut arasında olmuş olsaydı, Malik b. şebib'in türbesinin, Afyonkarahisar-Mahmutköy arasındaki bir yerde olması gerekirdi. Hâlbuki bu mezar o bölgede bulunmamaktadır. O hâlde, Battâl Gâzi'nin türbesi, Eskişehir-Uluborlu arasında bulunan Türbe Dağı çevresinde olmalıdır. Öyleyse, bu verilere göre, bahis konusu savaş, Türbe Dağı'nın doğusunda, Bulanık, Geyzen, Göcen, Çayır yazı köyleri ile Karamık Bataklığı arasındaki Milli Ova'da cereyan etmiş demektir. O hâlde, Çay-Çayır yazı köyünde tesbit ettiğimiz Hüseyin Dede türbesi, aslında Battal Gâzi'nin mezarı olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Battâl Gâzi'nin mezarı, Malik b. şebib, Çayır yazı, Türbe Dağı.

Abstract: When the war is continuing wit Byzantine, realizing that the odds are against his army, Battal Ghazi had given an order of general retreat towards the bastion of Mahmutkale, aiming to escape annihilation by taking refuge in it. Should the battle had taken place somewhere between Afyonkarahisar and şuhut, his grave should have been on that direction line, but it is not there. According to the data, that fierce battle should have taken place on the plain called Milli Ova, which is located to the east of the Mausoleum Mount and found in the middle of Bulanık, Geyzen, Göcen and Çayır yazı villages and Karamık Marsh. According to all of these findings, the mausoleum of Al Battal's grave should be on the Mount Mausoleum, located between Eskişehir and Uluborlu. Therefore, the mausoleum called Hüseyin Dede and lo-cated on the top of the Mausoleum Mount, in fact should belong to Battal Ghazi.

Keywords: The Grave of Battal Ghazi, Malek b. Shabeeb, Çayır yazı, Mausoleum Maunt.

Daha önce yayınlanmış olduğumuz çalışmalarda 17. yy başlarında Göller bölgesi coğrafyasında çok önemli bir değişikliğin vuku bulunduğunu, buna göre büyük ve derin bir ırmak ile birbirine bağlı olan Eğirdir ve Hoyran Göllerinin suların yükselmesiyle birlikte birleştiğini izah etmiş idik. Bu derin ırmak üzerinde bir de köprünün varlığına işaretlerle burasının oldukça canlı bir bağlantı yolu üzerinde bulunan askeri bir mevki olduğunu ispatlamaya çalışmış idik.¹

Hamideli Tarihi ile ilgili olarak Fatih Erkoçoğlu'nun geçen yıl yapmış olduğu çalışmasında zikredilen İbn Sa'îd ve Ebû'l-Fidâ'nın metinlerinden Selçuklular döneminde Eğirdir civarında el-Battâl olarak anılan, büyük ve derin bir nehir ve bu nehrin üzerinde de barış zamanlarında indirilip, savaş zamanlarında kaldırılan bir köprünün olduğu nakledilir. Müslümanlarla Hıristiyanlar arasında sınır teşkil eden el-Battâl nehri² ve köprüsü anlaşılacağı gibi ayakları taş üzeri ahşap idi, bazen de taş kemer olarak inşaa edilmiş olmalıydı. Nisbet edilen *el-Battal*, Emevîler zamanında Rûmlara karşı birçok savaşa iştirak etmiş bir kimse olup ismi (gece sohbet meclisleri) kitaplarında zikredilmektedir ve kabri de oradadır.³

Erkoçoğlu'nun Hamideli coğrafyası üzerine yaptığı bu çalışmasında zikrettiği eski tarihi kaynaklardaki metinlerden Battâl Gâzi'nin faaliyet alanının Hamideli coğrafyası olduğu anlaşılıyordu. Zira Hicrî 122 (740) yılında *el-Battâl* ve *Malik b. Şebib*, 20 bin kişilik bir süvari birliğinin başında Sennade (Synnada) yakınlarında vukûbulan bir savaşta, 13 bin kadar Müslümanla birlikte şehit düştüler. Malik b. Şebib'in türbesi, Şuhut'un 9 km güneyindeki Anayurt köyünde bulunuyordu.⁴

Miryokefalon Savaşı'ndan üç yıl evvel 1173'de İstanbul, İznik, Eski-

¹ Ramazan Topraklı, *Değişen Coğrafya ve Miryokefalon Savaşı*, 2. Baskı, Semih Ofset, Ankara 2011.

² Vitek, s. 2'de hatalı olarak el-Battâl nehrinin Dalaman çayı olduğunu söyler. Osman Turan, Vitek'e bakarak aynı hatayı yapar. Osman Turan, İbn Sa'îd'i de s. 124 açk. 43, s. 265 açk. 59 ve s. 507, 514, 515, 516'da hatalı yorumlar. Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yayınlar, İstanbul 1998. Hâlbuki el-Battâl, Halis veya Menderes, Hoyran ve Eğirdir Gölleri arasındaki ünlü nehirdir. Bahis konusu Türkmenlerin yaşadıkları yerler de Eğirdir ve civarıdır. Harita için bkz. Pol Vitek, *Menteşe Beyliği*, çev. Orhan Şaik Gökyay, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1944, s. 9.

³ Fatih Erkoçoğlu, "Hamideli Tarihi Coğrafyası ve Battâl Gâzi'nin Hayatına Dair Bazı Notlar", *Hamideli Tarihi*, 1, 2013, 34-41.

⁴ Süleyman Gönçer, *Afyon İli Tarihi*, Karınca Matbaası, İzmir 1971, s. 226-27; Erkoçoğlu, "Hamideli Tarihi Coğrafyası ve Battâl Gâzi'nin Hayatına Dair Bazı Notlar", s. 34-41.

şehir, Ammûriye (Uluborlu), Konya üzerinden Şam'a giden el-Herevî (öl. 1215), “*Muhammed el-Battâl'ın, ülkenin hududunda bir tepenin üzerinde mezarı var*” diyordu.⁵ Yusuf Kurtoğlu Hoca, “*tepenin tepesinde*” şeklinde yazılan Fransızca metni, “*tepenin üzerinde*” olarak çevirmişti.

1146-1190 yılları arasında Türkler ve Rûmlar arasındaki hudut; Eğirdir Gölü, bahis konusu ırmak, Hoyran Gölü, Sultan Dağları sırtları ve Çay şeklinde olup⁶ Seyitgazi'deki Battâl Gâzi'ye ait türbe, el-Herevî'nin seyahatinden çok sonra; I. Gıyâseddîn Keyhüsrev (1192-96; 1205-11) zamanı; Alâeddîn Keykubâd (1220-1237)'in annesinin rüyası üzerine 1208'de yapılmıştır.⁷ 13. Asrın başlarında Bozdurmuş Dağlarının kuzey-batısında bulunan Şuhut ve çevresinin Roma hududunda bulunmasından dolayı türbe, Türk toprağındaki Seyitgazi'ye yaptırılmış olmalıdır. İbn Sa'îd ve Ebû'l-Fidâ'nın bahsettiği 1300'lü yıllarda Şuhut, Hamidoğulları Beyliği'ne tâbidir.⁸

1300'lü yıllarda Battâl Gâzi'nin türbesinin yerinin bilinmesine rağmen Sultanın Seyitgazi ile ilgili iradesi öne çıkmış ve söz konusu yer, zamanla unutulup gitmiş olmalıdır. Seyitgazi'de yatan zat, başka bir Battal olabilir. Şuhut-Uzunpınar, Geneli ve Göcen köyleri arasındaki Köreke (Görege) dağı, 1944 yılında isim ve yol düzeltmesi yapılan eski bir haritada Türbe Dağı olarak kaydedilmişti ve bu dağda tarihî bir kale vardı. Aslında Köreke (Görege) Tepesi, Türbe Dağı üzerindeki bir tepenin adıydı ve o yörenin halkı buraya Köreke dağı diyordu. Malik b. Şebib ile birlikte şehit düşen Battâl Gâzi'nin türbesinin de bu dağ yakınında bir yerde olabileceğini düşünmeye başlamıştık.⁹

Yöreye bir gezi yapmak istiyorduk. Erkoçoğlu hocam da bu geziye katılmayı çok arzu ediyor olmasına rağmen iş yoğunluğu nedeniyle bir

⁵ Abu'l-Hasan Ali b Abi Bakr al-Harawî, *Guide des Lieux De Pèlerinage*, Damas 1957, s. 131; Topraklı, “Son Çalışmalar, Kısa Kısas”, *Hamideli Tarihi*, 1, 2013, s. 46.

⁶ Topraklı, *Hicrî 541 / 1146 Roma- Selçuklu Savaşları ve Sütükuyusu Baskını ve Ammûriye*, Sistem Ofset, Ankara 2013, s. 9.

⁷ Erkoçoğlu, “Hamideli Tarihi Coğrafyası ve Battâl Gâzi'nin Hayatına Dair Bazı Notlar”, s. 41; Nejat İşcan, *Seyyid Battâl Gâzi Külliyesi*, İşcan Yayınları, Eskişehir 1997, s. 1; İlyas Küçükcan, *Nacolea'dan Seyitgazi'ye Seyyid Battal Gazi Külliyesi ve Vakti*, S. Battal Gazi Yayınları, Eskişehir ty., s. 3; Yağmur Say, *Seyyid Battal Gazi, Şücâeddin Velî, Uryan Baba*, Alevi Akademisi Yayınları, Ankara 2003, s. 37.

⁸ Sait Kofoglu, *Hamidoğulları Beyliği*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2006, s. 228-229; Gönçer, *Afyon İli Tarihi*, s. 349-350.

⁹ Topraklı, “Son Çalışmalar, Kısa Kısas”, s. 46; Erkoçoğlu, “Hamideli Tarihi Coğrafyası ve Battâl Gâzi'nin Hayatına Dair Bazı Notlar”, s. 41. Ayrıca bkz. Harita 1.

türlü onunla bir araya gelemiyor ve de bu gezi için harekete geçemiyorduk. Sonunda haritacı Medeni Altın ve tarih bölümünde yüksek lisans öğrencisi olan Serhat Altınkaynak dâhil olmak üzere üç kişilik bir heyetle 14 Mayıs 2014 Çarşamba günü sabah saat 6.00'da Ankara'dan hareket edildi. Önce Emirdağ-Hisarköy'e uğranıldı. Burada İngilizler tarafından yapılmış olan Amorion kazı alanı ziyaret edildi. Yapmış olduğumuz çalışmalarda ulaştığımız sonuca göre bu yer, hatalı bir şekilde Amorion olarak adlandırılmıştır. Kazı alanında resimler çekildikten sonra Bolvadin ve Çay üzerinden saat 11.00'de Karamıkkaracaören'e varıldı.

Zompi [Kurtmusa, Kurumusa veya Karamusa¹⁰] köprüsü ve Kantara köyü mezarlığının resimlerini çekerek gönderen Bekir Çevik (1953)'i alarak; daha önceden harita üzerinde yapılan çalışmalar ve telefon görüşmeleri neticesinde şüphelenilen yerler ziyaret edilmeye başlandı. İlk önce Kurumusa köprüsü, Kantara mezarlığı ve mezarlıkta hâlen yıkılmış vaziyetteki tekke ziyaret edildi. Tekke bir tepenin üzerinde değildi. Birkaç resim çekerek oradan ayrıldı.

Oradan Eski Devederesi köyünün mezarlığına gidildi. Bin ölçekli bir haritada Mezar Tepe denilen yer görüldü. 1880'li yıllara ait çok sayıda yazılı taşın bulunduğu 1152 rakımlı Mezar Tepede; yukarıda zikredildiği üzere "*tepenin tepesinde*" olan herhangi bir mezar yoktu. Yakındaki 1372 rakımlı Kocatekke de aradığımız mezar olamazdı. Devederesi köyünden Türbe Dağının doğu eteğinde bulunan Göcen köyüne gidildi. Orada çalışmakta olan birkaç kişiye; Eski Çay-Arızlı yolu güzergâhında ve tepe üzerinde olabilecek bir mezar veya türbe aradığımızı söyledik. Geneli (Çayıryazı) köyünden olduğunu ifade eden Süleyman Akyol (1979), 2 km uzaktan Göcen köyünün güney doğusunda; *Hüseyin Dede* adında bir türbeyi işaret etti ve onun rehberliğinde *Hüseyin Dede Türbesine* kadar gidildi.

Hüseyin Dede Türbesi, Geneli (Çayıryazı) köyünün eski yerleşim yerinde; bir höyüğün tepesinde olup 10-15 sene önce onarım görmüştü. Bahçe duvarlarını hâlen bir akaryakıt istasyonu işleten Ömer Ceylan, türbeyi ise çiftçilikle uğraşan rahmetli Kadir Aktaş tamir ettirmişti. Tamir esnasında türbenin hece taşı ve üzerindeki yazı, *Hüseyin Efendi*

¹⁰ Gönçer, *Afyon İli Tarihi*, s. 33.

Türbesi şeklinde değişikliğe uğramıştı. Herkesin *Hüseyin Dede* olarak söylediği türbenin hece taşı, dede ile efendi arasındaki farkın önemini anlamayan mezar ustası tarafından değiştirilmiş olmalıydı. Hüseyin Dede Türbesi'nin bulunduğu coğrafi konum, kaynaklarda tasviri yapılan Battâl Gâzi'ye ait türbe olabileceği hususu çok kuvvetli bir ihtimal dâhilindedir. *Köreke* (kör-mezar, eke-büyük), büyük mezar manasına gelebilirdi. Görege tepesinin 700 m kuzeyindeki mevkiye *Köroğlu yurdu* diyorlardı. Köreke Dağı civarı, el-Battal'ın yaklaşık otuz yıl gazâ yaptığı bir bölgeydi. Buna göre;

1- Türbe, tarihi bir yol; Ammûriye (Uluborlu)- Eskişehir (Dorieum) yolu üzerinde bulunuyordu ki, bu yolu, el-İdrisî (1100-1166) vermişti.¹¹

2- Türbe, Afyonkarahisar-Isparta (1173'de Roma-Türk) hududuna [Sultan (Bozdurmuş-Karakuş) Dağları hatt-ı bâlâsı], 3-4 km mesafede bulunuyordu.¹²

3- Türbe, bir höyüğün tepesinde idi. Höyük kelimesi, tepe olarak çevrilecek olursa türbe, "tepenin tepesinde" idi¹³ ve el-Herevî'nin kaydına tam uyuyordu.

4- Battâl Gazi'nin asıl adı Abdullah Ebû Yahyâ olup el-Battâl olarak bilinmekle birlikte onun adının Ebû'l-Hüseyin olduğu da zikredilmektedir.¹⁴ Hz. Peygamber'in oğluna nispetle Ebû'l-Kâsım olarak künyelendirilmesinde olduğu gibi buradaki Ebû'l-Hüseyin, "Hüseyin'in babası" anlamına gelmekte olup, Arap geleneğinde sıklıkla kullanılan bir durum idi ve babası Battâl Gazi'yi ifade ediyordu.

5- Hicrî 122 (M 740)'de vukûbulan Müslüman-Hıristiyan savaşı, Bulanık-Geyzen-Göçen-Geneli köyleri ve Karamık bataklığı [(o tarihte bataklık olmayabilir¹⁵) arasındaki Milli ovada cereyan etmiş olmalıydı. Yaralı olan Malik b. Şebib, Sennade'ye 6 km kala yolda; ruhunu teslim etmiş ve şahadet şerbetini içmişti. Battâl Gâzi ise, kaynakların belirttiği üzere savaş alanında kalmış ve orada şehit düşmüştü. Geneli (Çayır yazı)

¹¹ Topraklı, *Hicrî 541 / 1146 Roma- Selçuklu Savaşları ve Sütükuyusu Baskını ve Ammûriye*, s. 151.

¹² Topraklı, *Hicrî 541 / 1146 Roma- Selçuklu Savaşları ve Sütükuyusu Baskını ve Ammûriye*, s. 9.

¹³ Harawî, *Guide des Lieux De Pèlerinage*, s. 131.

¹⁴ Erkoçoğlu, "Hamideli Tarihi Coğrafyası ve Battâl Gâzi'nin Hayatına Dair Bazı Notlar", s. 37, açkl. 23.

¹⁵ Topraklı, *Yol ve Tarih*, Semih Ofset, Ankara 2012, s. 45.

köyü, dolayısıyla türbe, Hamidoğulları Beyliği topraklarında olup Ke-mer Boğazı'ndaki el-Battâl köprüsüne; Karacaören yolu üzerinden 40, Göcen üzerinden Anayurt'a 18, Sennade'ye 24 bm mesafede bulunuyordu. İslâm askerleri, Sennade kalesine; İcikli-Yağalak-Çobankaya köyleri ve Göcen-Uzunpınar-Çobankaya köyleri üzerinden çekilmiş olmalıydılar.

6- Uzunpınar köyü halkı, köylerinin civarında çok miktarda insan kemiklerine tesadüf ettiklerini söylediler. Türbe Dağında bir kale vardı ve orada yeni bir mermer ocağı açılmıştı. Mermer ocağında çalışan işçilerin iki ay müddetince rahat uyuyamamaları üzerine, başka bir ocağa gitmiş oldukları aktarıldı. Belki de civarda bulunan bu eski mezarlıktan etkilenilmesi ve de Anadolu'da birçok yerde olduğu gibi korkuyla karışık saygıdan kaynaklanan bir durum burada da söz konusu olmuş olmalıdır. Belki de bu kalede binlerce şehidimiz vardı ve bu şehitlerimizin ruhaniyetleri, inançlı işçilerimizi ikaz etmiş olmalıydı.

Sonuç olarak Hüseyin Dede Türbesi, oldukça eski bir tarihi içeren bir türbe olmalıdır. Daha önce onun mezarı ve türbesinin bulunduğu kabul edilen yerlerden Seyitgazi'de olamayacağı ilgili makalede belirtilmiş idi.¹⁶

Büyük İslâm gâzisi, Ebû'l-Hüseyin el-Battâl'ın türbesinin bu tarihi mezar olma ihtimali söz konusudur. Burasının, savaş meydanına yakınlığı da düşünüldüğü zaman Seyitgazi'deki türbeye nazaran daha makûl bir yer olduğu anlaşılmaktadır. Belki de Seyitgazi'deki türbe, daha sonra yaşamış olan başka bir Battal'a aittir.

Kaynaklar

Belâzurî, *Fütûhu'l- Bıldân*, Çev. Mustafa Fayda, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.

Erkoçoğlu, Fatih, "Hamideli Tarihi Coğrafyası ve Battâl Gâzi'nin Hayatına Dair Bazı Notlar", *Hamideli Tarihi*, 1, 2013.

Gönçer, Süleyman, *Afyon İli Tarihi*, Karınca Matbaası, İzmir 1971.

Harawi, Abu'l-Hasan Ali b Abi Bakr, *Guide des Lieux De Pèlerinage*,

¹⁶ Erkoçoğlu, "Hamideli Tarihi Coğrafyası ve Battâl Gâzi'nin Hayatına Dair Bazı Notlar", s. 34-41.

- Damas 1957.
- İdrisî, *Ünsü'l-Mühecc ve'r Ravzu'l-Fürec*, Frankfurt 1984.
- İşcan, Nejat, *Seyyid Battâl Gâzi Külliyesi*, İşcan Yayınları, Eskişehir 1997.
- Kofoğlu, Sait, *Hamitoğulları Beyliği*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2006.
- Küçükcan, İlyas, *Nacolea'dan Seyitgazi'ye Seyyid Battal Gazi Külliyesi ve Vakfi*, S. Battal Gazi Yayınları, Eskişehir ty.
- Say, Yağmur, *Seyyid Battal Gazi, Şücaeddîn Velî, Uryan Baba*, Alevi Akademisi Yayınları, Ankara 2003.
- Topraklı, Ramazan, "Son Çalışmalar, Kısa Kısas", *Hamideli Tarihi*, 1, 2013.
- Topraklı, Ramazan, *2. Haçlı Seferi; Yalvaç Meydan Muharebesi ve Kaşıkıbeli Zaferi*, Semih Ofset, Ankara 2011.
- Topraklı, Ramazan, *Değişen Coğrafya ve Miryokefalon Savaşı*, 2. Baskı, Semih Ofset, Ankara 2011.
- Topraklı, Ramazan, *Değişen Coğrafya ve Miryokefalon Savaşı*, Semih Ofset, Ankara 2010.
- Topraklı, Ramazan, *Hicrî 541 / 1146 Roma- Selçuklu Savaşları ve Sütküyusu Baskını ve Ammûriye*, Sistem Ofset, Ankara 2013.
- Topraklı, Ramazan, *Yol ve Tarih*, Semih Ofset, Ankara 2012.
- Turan, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yayınlar, İstanbul 1998.
- Vitek, Pol (Witteck, Paul), *Menteşe Beyliği*, çev. Orhan Şaik Gökyay, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1944.

Ekler: Resim 1

Resim 2

Resim 3: Battâl Gâzî'ye ait Çay-Çayıryazı (Geneli) köyündeki türbe görülüyor. Türbe, el-Herevî (öl. 1215)'nin dediği gibi bir tepenin (höyüğün) tepesinde ve 1173 yılındaki Türk-Roma hududu olan Sultan (Bozdurmuş) Dağları sırtlarına 3-4 km mesafede ve Bolvadin-Çay-Uluborlu yolu üzerindedir. Mezar taşında, “Allah dostlarından Hüseyin Efendi Türbesi, Ruhuna Fatiha” yazmaktadır. (Resimler: Medeni Altın)

Harita 1: Kaynaklarda; Hicrî 122 (740) yılı; Akroenos (Afyonkarahisar)-Sennade (Şuhut) civarında; Hıristiyan-Müslüman savaşının vukûbulduğu yer ve orduların durumu gösterilmektedir. Aşağı Kaşıkara, Arızlı (Gereme), Bakırcı Dağının güney ucundan Senade'ye giden başka bir yol vardır. Bu yolu, İbn Hordazbih, *el-Alemeyn* (Kötürnek)'den *Ammûriye* (Uluborlu)'ye *başka bir yol* olarak verir. Gereme-Çoru-Uzunpınar arasında da Demirbel adında başka bir yol vardır. Halife el-Mu'tasım'ın Ammûriye'nin fethinden dönerken (40 mil sonra); Karamık Gölü civarında ordusunun susuzluk çektiği kayıtlıdır.

